

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Харків, 2016

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

Постановка проблеми. У нормативно-правових актах: Положеннях «Про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі України», «Про деканат», «Про кафедру освітньої установи», «Про кураторів» наголошується, що навчання у вищому закладі освіти для сучасної молоді людини є одним із найважливіших періодів її життєдіяльності, особистісного зростання та становлення як фахівця з вищою освітою. У ВНЗ процес навчання першокурсників налагоджується непросто, характеризується великою динамічністю психічних процесів і станів, які зумовлені зміною соціального довкілля. Зокрема вступ до навчального закладу в значній частині молоді супроводжується дезадаптацією, що спричинена новизною студентського статусу, відсутністю референтної групи, підвищеними вимогами з боку професорсько-викладацького складу, напруженістю та жорстким режимом навчання, збільшенням обсягу самостійної роботи й самовідповідальності загалом. Усе це вимагає від першокурсника значної мобілізації своїх можливостей для успішного входження в нове оточення та якісно інший ритм життєдіяльності.

У науковій літературі представлено дослідження різних аспектів проблеми адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ: І. Бех, М. Вієвська, Л. Красовська, Н. Фролова займалися проблемою соціально-психологічної адаптації до нових умов навчання; В. Штифурак, В. Сорочинська розробляли педагогічні аспекти адаптації студентів; С. Гура, В. Каземіренко, Н. Максимовська розробили програми дослідження соціально-педагогічних чинників адаптації молоді до навчання у ВНЗ. Проте комплексні програми соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокурсників не знайшли достатнього висвітлення в наукових працях.

Мета статті – розробити й впровадити комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ IV рівня акредитації засобами дозвілля.

Виклад основного матеріалу. Аналіз соціально-педагогічної літератури [1; 2; 3; 4] дозволив визначити, що соціальна адаптація студентів передбачає засвоєння молоді людиною норм студентського життя, виконання правил організації навчально-виховного процесу, включення в систему міжособистісних стосунків групи.

Важливу роль у адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ IV рівня акредитації відіграють куратори. Особливо потрібна допомога куратора у взаємодії студентів із численними університетськими структурами і службами, які здійснюють навчальну й позанавчальну діяльність, в організації спеціальних заходів.

Найважливішим завданням удосконалення роботи куратора є допомога студентам в організації таких заходів, які дозволили б глибоко усвідомити, зрозуміти, відчутти і сприйняти традиції університету, його ціннісні орієнтації, ті стосунки і норми, які традиційно лежать в основі відносин і взаємодій у цьому навчальному закладі та за його межами (знайомство з історією університету, участь у загальноуніверситетських заходах, організація екскурсій і зустрічей з видатними особистостями тощо).

Заступник декана з виховної роботи щодо адаптації студентів забезпечує організацію діяльності з питань виховної роботи студентів відповідно до повноважень студентського деканату у цьому напрямку.

Кафедра соціальної педагогіки виконує організаційну (розгляд індивідуальних навчально-методичних планів роботи, екзаменаційних матеріалів, графіків, завдань тощо); навчальну (планування, організація, проведення й контроль усіх видів навчальних занять); виховну (виховання особистісних рис, наукового світогляду); методичну (удосконалення організації і забезпечення навчально-виховного процесу); науково-дослідну роботу (підготовка підручників, навчальних посібників, статей, доповідей, рецензій, наукових розробок).

Професійна спілка займається організацією літнього відпочинку студентів, роботи за спеціальністю у вільний від навчання час, шукає можливості закордонної практики для студентів.

Основна мета студентського самоврядування – забезпечення виконання студентами своїх обов'язків та захист їхніх прав та інтересів, зокрема стосовно організації навчального процесу, а також надання їм можливості гармонійного творчого та інтелектуального розвитку.

Отже, аналіз соціально-педагогічної практики дозволив узагальнити суб'єктів соціально-педагогічної діяльності, які взаємодіють по вирішенню проблеми адаптації студентів до умов навчання у вищому навчальному закладі: 1 рівень – ВНЗ – проректор з соціальних питань і виховної роботи, студентська профспілка, соціально-психологічна служба, комендант гуртожитку; 2 рівень – факультет - декан факультету, заступник декана з виховної роботи; 3 рівень – кафедра - завідуючий кафедрою, куратор; 4 рівень – студентське самоврядування - студентський парламент, студентські об'єднання, студентські ради, студентська група.

У ХНПУ імені Г.С. Сковороди проводяться різноманітні заходи за участю студентів-першокурсників: зустріч з учителями, вченими, акторами; тематичні тижні, олімпіади з предметів, дні факультетів, кафедр; вечори (поезії, романсу); диспути з питань етики, естетики, політики тощо; усні журнали та заочні подорожі; читацькі конференції; відвідування спектаклів, кінофільмів, концертів, виставок; прес-конференції та зустрічі «За круглим столом»; конкурси політичних коментаторів, на кращого фізика, хіміка, біолога тощо; на кращий сценарій позакласного заходу, доповідь інсценованої казки; КВК (лінгвістичні, математичні, біологічні); проведення екскурсій (музей Г.С. Сковороди, А.С. Макаренка, музеї образотворчого мистецтва тощо); бесіди про

історію вузу, факультету, педагогічну професію, з питань етики, естетичного та фізичного виховання, про державну символіку тощо); робота гуртків.

Для того, щоб студентам першого курсу допомогти адаптуватися до навчання, було розроблено комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з використанням засобів дозвілля. Соціально-педагогічна діяльність у програмі складається з таких напрямів: навчальний (розумовий), виховний, дозвіллевий (культурний). Експериментальне впровадження розробленої програми з адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ IV рівня акредитації засобами дозвілля здійснювалося в три етапи. В експерименті взяли участь всього 40 студентів: 20 студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» (1 курс 12-СП група) та 20 студентів спеціальності «Психологія» (1 курс 13-ПЕ група). Тривав експеримент протягом трьох місяців. На констатувальному етапі за результатами анкетування: соціально-психологічної адаптації К. Роджерса - Р. Даймонда, опитувальника «Соціальна адаптація» було з'ясовано рівень адаптованості до умов навчання, наявні труднощі в проходженні адаптації. Результати першого зрізу показали, що студенти-першокурсники замкнуті в собі, не комунікативні, спостерігається напруженість, погано пристосовуються до навчального процесу у ВНЗ, оскільки встановлені правила відрізняються від шкільних вимог.

У ході формувального етапу експерименту було проведено: міні-лекції: «Права та обов'язки студентів», «Самостійна робота студента з книгою та іншими джерелами»; бесіди: «Правила та обов'язки студентів, які проживають у гуртожитку», «Права та обов'язки пасажирів у метрополітені»; відеолекторій: «Правила поведінки у громадському транспорті», диспут: «Як навчитися слухати і конспектувати лекції»; екскурсію: «Ознайомлення з рекреаційними об'єктами Харкова», ігри на згуртування колективу: «Мікрофон», «Вузлик на пам'ять», «Квадрат», «Мій сусід», «Моє місце у групі», «Побажання». Для зняття психологічної напруги використовувалися арт-терапевтичні засоби: ізотерапію (вплив засобів образотворчого мистецтва – ліплення, малювання, декоративно-прикладне мистецтво); музикотерапію (музичний вплив); вокалотерапію (вплив співами).

Результати контрольного етапу експериментального дослідження виявили, що після проведення соціально-педагогічних заходів студенти експериментальної групи виявили кращі показники щодо адаптованості до умов навчання у вищому навчальному закладі. Зокрема спостерігається більша розкритість студентів першого курсу, обізнаність про соціальне середовище вищого навчального закладу, освоєння навичок навчальної діяльності, формування студентського колективу тощо. Отже відбувся успішний перебіг соціальної адаптації.

Висновки. Проблема адаптації першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі потребує злагодженої роботи всіх суб'єктів соціально-педагогічної діяльності. Розроблена програма з адаптації студентів дозволила позитивно вплинути на перебіг адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Дябел Л. І. Соціальна адаптація студентів-першокурсників до умов педагогічного університету / Л. І. Дябел // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2004. – № 2 (7). – С. 61–67.

2. Дятленко Н. М. Умови адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / Н. М. Дятленко // Збірник наук. праць Інституту психології і соціальної педагогіки КМПУ імені Б. Д. Грінченка. – Випуск 1. – 2009. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>.

3. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти : навчальний посібник / Г. П. Левківська, В. Є. Сорочинська, В. С. Штифурок. – К., 2001. – 128 с.

4. Панькович О. Проблеми адаптації у вищому закладі освіти : методики індивідуально-психологічного консультування / О. Панькович // Психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у вищому закладі освіти : зб. наук. ст. – Луцьк : держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1999. – 70 с.

Трофимець О. С. *Комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з адаптації студентів-першокурсників.*

У статті визначено сутність соціальної адаптації студентів; схарактеризовано діяльність суб'єктів соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокурсників; проаналізовано досвід з адаптації студентів-першокурсників у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. Розроблено й перевірено комплексну програму з адаптації першокурсників – майбутніх соціальних педагогів – до умов навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: соціально-педагогічної діяльності, адаптація, студент, суб'єкти соціально-педагогічної діяльності, куратор, кафедра.

Trofimets O. S. *A comprehensive program of social and educational activities on adaptation of first-year students.*

In the article the essence of social adaptation of students is determined; the social and educational activities on the adaptation of first-year students are determined; the experience of first-year students adaptation at the Kharkov National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda are analyzed. The author has developed and tested a comprehensive program on adaptation of first-year students - future social pedagogues - to the learning environment at higher educational institutions.

Keywords: social and educational activities, adaptation, student, subjects of social and educational activities, curator, department.